

te verleen om uit dit Archief publicatie te doen op daarvoor vast te stellen voorwaarden.

Dank zij de vriendelijkheid van het Bestuur van het Kuyperhuis is het Archief in dit huis gebleven en zal het daar ook bewaard worden. Zoodra het Archief geordend is, wat nog wel eenigen tijd zal nemen, zal de gelegenheid om van dit Archief gebruik te maken, worden opengesteld. De aanvraag daartoe zal dan moeten gericht worden tot Professor Dr. H. H. Kuyper, Kerkweg 23, Bloemendaal.

Het zal ons aangenaam wezen, wanneer ook andere bladen deze mededeeling willen overnemen, opdat het feit, dat deze stichting bestaat en daarmede de gelegenheid geboden is om van dit Archief gebruik te maken, in zoo ruimen kring als mogelijk is, bekend worde.

Wie wel eens aan biografische nasporingen gedaan heeft, zal het heuglijke van deze tijding aanstonds toestemmen.

Trouwens, de geschiedenis van ons vaderland gedurende vijftig jaren is met de geschiedenis van Kuyper saamgeweven.

Welk een schat dit archief biedt, kan slechts door het nageslacht berekend worden.

Maar men late het niet aan het nageslacht over daarvan de eerste dividenden te trekken.

Laten wij meteen van deze gelegenheid gebruik maken om onder de aandacht te brengen een andersoortige verzameling van Kuyperia, n.l. het bij den uitgever W. ten Have, Amsterdam, verschenen: „Herinneringen van de Oude Garde“, verzameld door H. S. S. en J. H. Kuyper.

In onze Pers-schouw geven we reeds een citaat. Dit lokke tot lezen.

En dan zal men in dit boek tal van bijzonderheden uit het leven van Dr. Kuyper vinden.

Ook wederom waardevolle bouwstoffen voor den lateren biograaf.

De dames Kuyper beloven op dit gebied nog meer te doen.

Inderdaad vraagt zulk een verzameling om spoed. Zij, die den jongen Dr. Kuyper gekend hebben, zijn niet talrijk meer.

En vooral van de jeugd van Dr. Kuyper weten we eigenlijk nog te weinig.

In Frankrijk zou men dit boek noemen: Kuyper intime. Maar door de openbaring van dit intieme daalt Dr. K. niet in onze achtting, doch stijgt hij.

— Th. Ruys, †

Weer ontviel aan onze geleerden een van hen, die in den grooten strijd der vorige eeuw stonden door beginselvastheid en trouw.

Notaris Ruys was onder ons Gereformeerde volk een bekende figuur.

Kerk en School hadden de liefde van zijn hart en hij toonde dat ook in daden.

Inzonderheid trok hij zich de belangen onzer Vrije Universiteit aan.

Weer één... zoo spreken wij weemoedig.

Maar die weemoed getuigt ook van dank, dat wij zulke mannen mochten bezitten.

— Dr. Joh. C. Breen.

Ons blad zou niet gaarne achterwege blijven zijn medewerker Dr. Joh. C. Breen hartelijk geluk te wenschen met zijn benoeming tot archivaris van Amsterdam.

Met bijna algemeen stemmen werd hij gekozen.

Het deed ons goed in de liberale pers zijn verdiensten te zien uitmetsen.

Men kan het zoo aan alles merken: zijn ambt is roeping.

Bovendien gaf hij zich nog voor kerk, onderwijs en niet het minst ook voor onze Vrije. Zijn hulpvaardigheid wordt in onze kringen en daarbuiten steeds ge-

roemd. Ook ondervonden wij die nog onlangs bij het uitzoeken van de Baynick-bibliotheek.

Zij het hem van den Heere gegeven, zijn vooraanstaande positie in de hoofdstad des lands nog lange jaren te bekleeden.

HEPP.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De Kerk op het Zendingsveld.

Het doel der zending is het Evangelie te brengen aan niet-christelijke volken. En dit doel is nog volstrekt niet bereikt; het getal der heidenen en mohammedanen kan nog altijd op meer dan duizend miljoen worden geschat. Echter, hierbij blijven wij niet staan; de zending beoogt ook het stichten eener christelijke kerk op het zendingsveld. Reeds Voetius heeft de noodzakelijkheid hiervan betoogt (zie dr. H. A. V. Andel, De zendingsleer van G. Voetius, bl. 141 v.v., en vooral De plantatione ecclesiarum door G. Voetius, vertaald door Ds. D. Pol). De heilige hartstocht van graaf von Zinzendorf moet ons beheerschen n.l. zielen te winnen voor het Lam; maar daarmee zijn wij er niet af; wij hebben nog een roeping tegenover de gewonnen zielen: de gemeenschap der heiligen als een gemeenschap met Christus moet ook uitwendig zichtbaar worden georganiseerd. De zielen staan niet elk op zichzelf, maar vormen als vanzelf een organisch geheel; zij zoeken elkander, zij hebben elkander nodig. En behalve dat de toegebrachte heidenen met en voor elkander leven in broederlijke liefde en eenheid, behooren zij zich te verenigen tot een geïnstitueerde kerk met ambten en bedieningen. Dit alles wordt algemeen erkend en beoogd.

Indien het echter zoover is, duiken de moeilijkheden aan alle kanten op. Noemt ge het woord kerk op het zendingsveld, dan heft ge een samenvatting van talrijke problemen, (om dat modewoord ook eens te gebruiken). Vanzelf komen dan de vragen op: welk karakter moet de kerk hebben, ons Westersch n.l. Gereformeerd, of een algemeen christelijk en tevens inlandsch karakter, in overeenstemming met de nationale eigenaardigheden? hoe moet de kerk worden gehandhaafd en naar welke maatstaf? moet er een verband zijn tusschen de zendingskerk en de zendende kerken, en zoo ja, welk verband? welke zijn de vereischten voor doop en avondmaalsviering? hoe moet de kerkelijke belijdenis zijn? moeten er alleen Psalmen, of ook Gezangen worden gezongen? enz. enz.

Deze en andere vragen kan men beantwoorden met het weergeven van het drievoudig ideaal, hetwelk de zending met het stichten eener kerk beoogt, n.l. dat de kerk voor zichzelf zorgen, zichzelf uitbreiden en zichzelf regeren moet. Met name op de groote wereldzendingsconferentie van Edinburg in 1910 werd dit ideaal met allen nadruk verdedigd en als bereikbaar uitgesproken. De zendingskerken mogen geen filialen, geen aanhangsels van de moederkerk zijn; zij zijn wel haar kinderen, maar kinderen worden groot en daarmee zelfstandig. Er komt een tijd in het leven, dat de zonen en dochteren op zichzelf komen te staan; en als men dit tracht tegen te houden, zal men zelf later de droeve gevolgen ervan ondervinden; alle verkrachting der natuur wreekt zich vroeg of laat. Het is alzoo eisch van goede opvoeding die aanstaande zelfstandigheid der kinderen in het oog te houden, ja met het oog

gen met een overmoed en stoutheid, die alle grenzen te buiten gaat en alle vormen klein acht."

Achter deze Sneeker processtukken nu vinden we van Dr. Kuyper's hand een schrijven aan het adres van Ds. Bolleman van der Veen te Eernewoude: een man, die door zijn jarenlange bestrijding van het recht der Friesche Floreenplichtigen zijn naam gevestigd had als nauwkeurig kenner van de zaken der kerkelijke administratie in Friesland.

In de Kerkelijke Courant van 9 October 1869 had hij een „vrijmoedige verklaring“ geplaatst, niet meer of minder behelzende dan de openlijke beschuldiging, dat de hoofd- of grondstelling, waarvan het Utrechtsche Comité in zijn circulaire uitging, althans wat Friesland betreft, in al hare deelen louter onwaarheid was.

Deze hoofd- of grondstelling luidde:

„Tot gedeeltelijke herwinning onzer vrijheid biedt de kwestie der kerkelijke goederen een bij uitstek gunstigen kans. Men weet, hoe die vrijheid, in schier onbepaalde zin meer dan twee eeuwen door onze gemeenten genoten, in 1795 voor haar te loor ging."

Ds. Bolleman van der Veen eischte nu van het Comité, dat het of deze stelling zou bewijzen, of haar circulaire intrekken, en met christelijken ootmoed erkennen zelve gedwaald te hebben. En in de Kerkelijke Courant van 23 October '69 juichte Dr. A. T. Reitsma deze „vrijmoedige verklaring“ van ganser harte toe.

In zijn Heraut-artikel van 8 October '69 over „Ferlijke discussie“ had Dr. Kuyper, als de steller van bedoelde circulaire, op deze beschuldiging, die ook door de Sneeker Courant was ingebracht, echer reeds geantwoord.

Zonder daarop acht te geven herhaalde Ds. Bolleman van der Veen intusschen zijn beschuldiging

daarop zijn geheele opvoeding in te richten; die zelfstandigheid is het bepaalde doel der opvoeding.

En ditzelfde geldt ook van de kerken op het zendingsveld.

Is het goed, dan zien de zendende kerken en de missionaire dienaren met verlangen uit naar den dag, waarop de geplante kerk onder de niet-christelijke volken niet langer door ons geleid, maar met de moederkerk „geallieerd“ kan samenleven en samenwerken. Toch is hiermede geen einde gekomen aan onze verantwoordelijkheid. Het tegendeel is het geval. Wanneer er een christelijke kerk gegrond is, neemt de verantwoordelijkheid nieuwe vormen aan. Nimmer en onder geen enkele omstandigheid is de Kainstaal van kracht: „ben ik mijn broeders hoeder"? Maar deze verantwoordelijkheid wordt gemakkelijker aanvaard en erkend, dan in regelen uitgewerkt en in de practijk toegepast.

Natuurlijk mag men geen te hooge verwachtingen hebben van een inlandsche kerk. Zeker, er zijn zedelijke eigenschappen en zelfopofferende werken onder de inlandsche christenen, die ons beschaamd kunnen doen staan. Maar er zijn ook zeer groote gebreken en tekortkomingen. Dat kan ook moeilijk anders; die christenen staan veelszins op zichzelf, zij hebben geen traditie van vele eeuwen achter zich, geen voorvaderlijke zeden en gewoonten, geen ingeroesd kerkelijk leven. Ook zijn zij niet weinig „erfelijk belast". De verleiding verlokt hen van alle zijden. Is het dan te verwonderen, dat zij struikelen en ook vallen in velen? Kan van een kind dezelfde vastheid en rijpheid van inzicht worden verwacht als van den volwassene man? En dit geldt ook van de kerk. Het is dus een noodzakelijke taak, om een christelijke consciëntie te scheppen.

Men moet en mag echter niet wachten met het zelfstandig maken der zendingskerk, tot de volmaaktheid bereikt is. De christelijke kerk in Europa had ook niet dadelijk het ideaal gegrepen; en wel is het waar, dat Rome organiseerde en toezicht hield, maar het is aan geen twijfel onderhevig, dat de kerk onder de Germanen zich gezonder en rechtzinniger zou hebben ontwikkeld, indien Bonifatius ze niet geknecht had onder het juk der pausen. Men moet de zelfstandigheid der inlandsche kerk aandurven. Het valt niet gemakkelijk als zendende kerk zich terug te trekken, maar het moet toch; de voorgedijnschap houdt eenmaal op, moet ophouden.

Het ligt voor de hand, dat de drang naar zelfstandigheid leeft in de kerk op het zendingsveld. Er is ontwakning onder de inlanders op politiek en maatschappelijk gebied, en deze ontwakning werkt in de kerk door. Men mag niet zeggen: de kerk zal haar vrijheid en macht verkeerd en onverstandig gebruiken; want doen wij dit ook nog niet menigmaal? En heeft Christus den Heiligen Geest, om in alle waarheid te leiden, alleen aan de Europeanen en Amerikanen toegezegd? De taak der zending is slechts een dienende taak, om n.l. het Evangelie te verkondigen en de volken te onderwijzen, en alzoo tot discipelen des Heeren te maken; maar het ligt niet op haar weg om de baas te spelen. Het opzettelijk uitgesproken en ook beoogde doel is en moet blijven: de vrijheid en zelfstandigheid der inlandsche kerk; en men moet ernaar streven zoo spoedig mogelijk dit doel te bereiken.

Bestudeeren wij de kerkgeschiedenis, dan blijkt

in de Kerkelijke Courant van 5 Maart 1870.

In een schrijven achter het klagboek der Sneeker geestverwanten stelde Dr. Kuyper hem toen met de reeds gegeven repliek in kennis, en door opzettelijke advertentieering in de Kerkelijke Courant droeg hij tevens zorg, dat ook de lezers van dit weekblad te weten kwamen, dat hij geantwoord had.

Ds. Bolleman van der Veen was echter met dit antwoord niet tevreden, maar schreef nu een „Open Brief“ aan Dr. Kuyper, uitgegeven te Leeuwarden bij J. Swarts, en legde tevens in de Kerkelijke Courant van 3 September 1870 voor de derde maal zijn vrijmoedige verklaring af.

In De Heraut van 9 Sept. d.a.v. brengt Dr. Kuyper dan dit geschriftje van den predikant van Eernewoude ter sprake. En waar Ds. Bolleman van der Veen bepaald op Friesland het oog had, gaf hij dezen toe, dat daar vanouds exceptionele toestanden bestonden, maar hield vol, dat de uitspraak in de circulaire van het Comité dat gewest evenzeer gold.

Voorts vond hij in de brochure van Ds. Bolleman van der Veen aanleiding om de gemeente nogmaals op het gewichtig geschil te wijzen.

Het geldt de autonomie, d.i. het zelfbestuur der gemeenten, haar vrijheid en haar recht. Van twee zijden kan die beperkt worden:

Of door den Staat.

Of door de Kerk.

Naar echt gereformeerde beginselen mag ze door geen van beiden gebonden zijn.

Toch is de gemeente van het begin der Hervorming af door den Staat gebonden.

Dit was de mislag der Hervorming.

Ze nam die vereeniging met den Staat uit Rome's onzuiveren toestand over, en bevroedde de onberekenbare schade niet, die deze onnatuurlijke vereeniging over haar leven zou brengen...

hten; die opvoeding n. op het werken en uit naar de niet-leid, maar men leven einde ge-tegendeel kerk ge-euwe vor-omstandig-ik mijn rdelijkheid l, dan in gepast. rachtigen r, er zijn te werken eschaamd er groote k moeilijk op zich e eeuwen i gewoon k zijn zij ig verlokt wonderen. Kan van en inzicht en man? een nood-cientie te

met net t de vol in Europa i; en wel e toezicht derheviz, onder en ten Boni juk der er inland-makkelijk maar het op, moet

maar zelf-tingsveld. e politiek ing werkt de kerk nverstan-nog niet en Geest, de Euro-taak der a n.l. het te onder-e maken; e baas te e beoogde lfstandig-naar stre-ken. lan blijkt

art 1870. r Sneeker toen met door op-ke Cou-ezers van ij geant- met dit nu een geven te ns in de ber 1870 e verkla-

rengt Dr kant van man van had gaf eelee toe-uitspraak est even-

Bolleman nogmaals zelfbe-ar recht. len;

g ze door r Hervor-

it Rome's de onbe-dijke ver-

ons al heel spoedig, dat de kerk in Nederland een geheel ander karakter vertoont dan de kerk in Engeland of Duitsland. Zelfs de Gereformeerde belijdenisschriften zijn voor alle Gereformeerde Kerken over de gehele wereld niet gelijk; elke Gereformeerde Kerk heeft zich zelfstandig ontwikkeld met een eigen belijdenis. Dit onderscheidt zelfs de Gereformeerde Kerken van de Roomsche en de Lutherse Kerk. Wij staan op het standpunt van het zendingsbevel, dat het Evangelie gebracht moet worden aan de volken, niet aan de menschen als individuen; dit bevel van Jezus is kenmerkend in overeenstemming met Psalm 67, waar de dichter jubelend profeteert: „de volken zullen U, o God, loven; de volken altemaal zullen U loven". Alle volken worden in de christelijke kerk niet tot één volk omgewerkt, maar alle geloovigen worden uit de verschillende volken vergaderd en vereenigd met behoud van eigen volkskarakter en volksdeugden.

God heeft met de spraakverwarring aan elk volk zijn eigen krachten en roeping gegeven; en zij hebben die krachten te ontwikkelen en naar die roeping te handelen. Dit nu werkt door in de kerk. De Gereformeerde Kerken in Nederland, hoe voortreffelijk zij ook zijn, hebben niet de volle waarheid gegrepen, en volkomen en volledig weergegeven in hun belijdenisschriften, en de Gereformeerde Kerken van Schotland, Frankrijk, Hongarije enz. ook niet. Indien wij de waarheid mogen vergelijken met het licht, dan vertoont (om van andere kerken hier te zwijgen) de Gereformeerde Kerk van Schotland een bepaalde kleur, één der zeven, die tezamen het licht uitmaken, en de Gereformeerde Kerk in Nederland een andere kleur enz.; en niet één kerk kan zeggen ze alle te hebben. Maar indien er op Java en Soemba Geref. Kerken mogen komen, dan moeten die toch ook een eigen kleur uitstralen? Wij willen toch niet, dat zij precies na zullen praten wat hier te lande wordt gezegd? De Inlandsche Gereformeerde Kerk moet zich in overeenstemming met eigen volksaard en volksdeugden ontwikkelen, met het hun van God gegeven verstand de waarheid in eigen geformuleerde belijdenisschriften uitdrukken.

Dat zal de Inlandsche kerk eerst kunnen doen, indien zij een geschiedenis heeft doorgemaakt. Ook onze belijdenisschriften zijn met bloed en tranen geschreven; wat onze vaders daarin hebben weergegeven was niet alleen vrucht van verstandelijk overleg, maar mede van diepgevoelde zielservaring; in de leer klopt het warme, volle leven. Voordat de zendingskerken tot een eigen belijdenis zullen kunnen komen, moet er dus eerst wat worden doorgemaakt.

Daaruit volgt vanzelf, dat, zoolang zij die geestelijke rijpheid missen, zij van de moederkerk de schatten mogen en moeten gebruiken. Onze Geref. belijdenis is de basis, waarop zij zich hebben te plaatsen. Wij en zij mogen niet doen, alsof de Heilige Geest nu 19 eeuwen lang de kerk tevergeefs zou hebben geleid in de waarheid! Doch deze Gereformeerde belijdenis is voor de Inlandsche kerk niet het einde en het ideaal. Het is slechts een middel om een stap verder te komen, een trap hooger te klimmen.

Deze dingen worden onder ons algemeen erkend. En nu moge het op ons zendingsveld nog niet zoover zijn, toch dienen deze dingen te worden besproken. Bovendien, op andere zendingsterreinen

is het wel zoover. En wij moeten op deze verschijnselen letten.

J. D. WIELENGA.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De Kerk en de Sociale kwestie.

Eindelijk zal ik eens beantwoorden de verschillende lezers, die wilden debatteren over het door mij behandelde onderwerp „De Kerk en de Soc. Kwestie", welk onderwerp ik eens op „Patrimonium" in den Haag, toen voor de N. C. S. V. aan de Vrije Universiteit en nu in Januari op verzoek van Dr. Dijk in „De Reformatie" behandelde. Ik Verwerkte 5 punten: Patrim. en dit vraagstuk — invloed en betekenis van de Kerk voor de Soc. Kwestie en omgekeerd — soc. inzicht en gevoel bij de predikanten — de preek — kerkelijke handelingen. 4 heeren gingen op mijn verhandeling in.

De eerste is een bekende Haagsche anoniemus, die mij al eens eerder bij andere gelegenheden een ongeteekend getypt stuk deed toekomen. Deze vriend acht zich onbevoegd om op de zaak in te gaan en maakt verschillende onjuiste, onvriendelijke, en oppervlakkige vragen en opmerkingen, welke ik wel wil beantwoorden, als hij zijn masker wil opslaan.

De tweede is de heer Gijben uit den Haag. Deze opponent heeft een beantwoording der reeds vragen, gegeven in „De Reformatie", en nu voor 14 dagen in „De Wachter" een ingezonden stukje geschreven.

Wat de beantwoording dier vragen in punt 5 aangaat, merk ik op, dat ik opzettelijk die praktische dingen vragenderwijs aan de orde heb gesteld. Had ik het anders gedaan, dan ware het neergekomen op de behandeling van het praktisch-kerkelijke leven van een bepaalde Haagsche kerk. Dat nu wilde ik voorkomen. Ik Leek mij, dat het geen nut hebben kon als ik die dingen ging bespreken; ieder heeft tenslotte op zijn plaats en in zijn gemeente bepaalde toestanden en ieder heeft zijn critiek. De vragen van mij konden dienen ter oriëntering en leiding.

Wat des heeren G.'s stukje in „De Wachter" betreft, dat ik slechts „toevallig" onder de oogen kreeg; de inhoud was kortelijks zóó: Lof voor mijn artikelen. Ik wille wenschen, die niet te vervullen zijn, als ik zeide: heel Gods Woord moet gepredikt. In de kerk zijn de genieën niet voor het grijpen. Schijnt niet Gods wil, vele groote mannen te geven in Zijne kerk. Men kan niet vergen van een gewoon predikant, dat hij, waar hij nu eenmaal bepaalde gaven heeft ontvangen, zich tevens zal doen kennen als socioloog. Men moet niet te hoog mikken.

Ik spijt mij, dat de heer Gijben 't noodzakelijk vond in „De Wachter" over mijn opstel te schrijven; de lezers van „De Wachter" lezen zeker niet allen „De Reformatie", en worden, zoo mogelijk, eenzijdig ingelicht. Of zorgt de heer G. voor plaatsing van mijn antwoord in „De Wachter"?

Ik weet wel, dat genieën niet voor het grijpen zijn in de kerk en nergens trouwens. En wat des Heeren verborgen wil schijnt te zijn, beoordeel ik niet. Het is voor zondige menschen, met een verduisterd verstand, waarmee we de dingen veelal scheef en onevenredig zien, soms reeds zeer moeilijk

door onze gemeenten genoten was....

Maar wat is ams gebeurd?

Door opeenvolging van gebeurtenissen, wier aanvang tot in 1795 teruggaat, en in 1816 haar rustpunt bereikte, werd de gedaante onzer kerk geheel omgekeerd.

Door wegcijfering van het democratisch beginsel sneed men de levensader van den Gereformeerden Kerkstaat door.

Men schiep iets nieuws. Een Kerk, die buiten de gemeenten om, als een gedachtending bestaan kon. Als machthebbende in de Kerk trad de welbekende Synode op.

Wat bij Rome de Bisschop was, zou bij ons de Synode worden, en tot onnoemelijke schade der gemeenten keerde het oude clericalisme van vóór de dagen der Hervorming weer.

Het was uit met de zelfstandigheid der gemeenten. Slechts als deelen der Hervormde Kerk golden ze.

Wilde een gemeente haar eigen leven redden, dan werd — zie het aan de Afscheiding — een enkele betweter als vertegenwoordiger der Hervormde Kerk in het gelijk gesteld.

Van vrijheid was geen sprake meer, daar er zonder soevereiniteit in eigen kring geen vrijheid bestaat.

Toch deed de gemeente nooit afstand van haar vrijheid.

Daarom noemden we het ontnemen van die vrijheid aan de gemeenten „een roof"....

Maar nu kwam de kwestie der kerkelijke goederen, en wat stond daarbij op 't spel.

Half en half was ook het kerkelijk beheer in 1819—'23 gebonden.

Nu, in 1866 neemt de Koning dien band weg. Van twee één kon dus gebeuren.

Of de halve band van vroeger kon tot een heele band gemaakt, en dus alie vrijheid gesmoord worden.

Of de halve band kon geheel weg blijven en dus de vrijheid der gemeenten althans op dit gebied berwonnen worden.

Illings maakte het „Algemeen Collegie" zich

om in bepaalde omstandigheden te weten wat 's Heeren wet vraagt en eischt; zoodat ik liever afblijf van de vraag: Wat is des Heeren bedoeling? Dr. Kuyper schreef in „Pro Rege" ook een hoofdstuk over Genieën, dat ik den heer G. ter lezing aanbeveel. Er ware heel veel te zeggen over dit punt, en andere er nauw mee in verband staande zaken.

Maar, in casu, doet het toch niet veel ter zake, geloof ik. Ik heb, meen ik, gevraagd: Predik ons het geheele Woord Gods, want al de Schrift is van God ingegeven. Thans worden bepaalde Schriftplaatsen zeer veel, vele Schriftdeelen nooit behandeld. Laat het licht van het geheele Woord Gods schijnen, dan worden we bewaard voor eenzijdigheden en uitwassen. Geen speciale prediking, maar vollediger getrouwer prediking des Bijbels, zooals ook o.a. Dr. Dijk en Dr. de Moor vroegen.

Als onze predikers naar de meening van den heer G. dat niet kunnen, dan zal er zeker wat haperen aan de opleiding. Ik zeide het reeds, de student is veel te veel alleen student. De studentenwereld staat misschien wat te ver buiten het gewone leven. Wat speciaal nu mijn onderwerp aangaat, merkte onlangs een student mij op:

„Och, die opleiding! 't Zit 'm in de personen. In Utrecht heb je aan de Rijksuniversiteit Prof. St. de Bruine, maar wat heb je elders? En zullen allerlei voorstellen wel baten als de personen er niet zijn?"

Ik moest niet te hoog mikken, zegt de heer G. ten slotte. Maar wat is nu billijker en schriftuurlijker dan te vragen: Predik ons den geheelen Bijbel? Mikt men te hoog als men dat vraagt? De Emmausgangers brandden van binnen toen de Heiland hun de Schriften opende, is niet een groot deel des Woords ongeopend voor de gemeente? Als men in zijn huisgezin heel den Bijbel dóórleest, zijn er dan niet tal van boeken, die niet worden gewaardeerd zooals ze toch moesten gewaardeerd worden? Is het niet verrassend, welk een goddelijk licht u opgaat, als er eens wordt gepreekt over een der vele onbekende passages uit b.v. Leviticus, Richteren of Job? Wat is Gods Woord toch rijk!, is dan de uitroep.

Noemt u die vraag van mij dan „te hoog mikken"?

Zeker er zijn bezwaren en moeilijkheden. Maar dat is toch geen argument! De praktische vragen zullen de predikanten zelf wel niet onder de oogen zien en onder de knie krijgen, maak u daar maar niet bezorgd over. Als zij het maar met mij eens zijn, komt dat wel in orde.

De derde debater is de heer Eimers uit Amsterdam.

Ook deze heer neemt mijn vragen als schema voor een grooten brief. Ik zal zeer kort resumeeren wat de heer E. zegt.

Predikantstractementen op 't platteland te laag. — Een goed salaris in de groote stad geeft 't gevaar, dat de predikant een man van stand wordt. — Kostenloon gewoonlijk beneden levenspeil. — Zitplaatsen moeten geheel vrij zijn in de steden. — Geen klassen bij huwelijksbevestiging. — Aangaan aan het Avondmaal geschiedt naar vastgestelde orde, bank na bank. — Fooienstelsel is uit den boze. — Kerkvoogden, ouderlingen e.d. zijn voor 90 pct. huisbazen, renteniers, winkeliers, wat zeer

tot het eerste op. Het wilde een tweede Synode worden, een „Synode voor het beheer".

Was die toeleg gelukt, dan waren in waarheid de vrijheid en het recht onzer gemeenten aan handen en voeten gebonden geweest, en de reeds geleden verdrukking ware klein te achten bij de klemmende overheersching, die ons dan had gewacht.

Dit doorzag men te Utrecht. Laat, zeer zeker, maar, lof zij den Koning der Kerk, nog bij tijds.

Door energieke werkzaamheid en inspanning van alle kracht, slaagde men er in, om in ongelooft korten tijd een „weest op u w hoede!" door het land te doen uitgaan.

De oogen gingen open. Waar men nog kon, vocht men zich vrij.

De toeleg was onherroepelijk verijdeld: de vrijheid gewaarborgd en uitzicht op herwinning van haar recht voor de vaderlandsche gemeenten geopend.

Zoo als de Nieuwe Rotterdammer zelf erkende: De oplossing van het kerkgenootschap van 1816 is in beginsel begonnen. De verbreking der (valsche) eenheid slechts een kwestie van tijd.

Ziedaar dan in korte trekken ons vroeger vertoog herhaald.

Daarin nu is de heer Bolleman van der Veen het niet met ons eens. Hij verklaart den inhoud van dit betoog in al hare deelen voor onwaarheid.

Hij vergeve het ons, dat we dit dragen moeten.

Het verschil ligt te diep.

De Bolleman van der Veen bleef dan ook bij zijn gevoelen, en zette dit nog eens uiteen in de Kerkelijk Courant van 12 November 1870.

Intusschen deed de brochure „over het Vrije Beheer te Sneek" alom goeden dienst met het oog op de stemming over het ontworpen Reglement voor het Algemeen Collegie van Toezicht.